

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 24 października 2024 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Własność intelektualna i przemysłowa – Prawo autorskie –
Dyrektywa 2001/29/WE – Artykuły 2–4 – Prawa wyłączne – Prawnoautorska ochrona dzieł
sztuki użytkowej, w przypadku których państwo pochodzenia nie jest państwem członkowskim –
Konwencja berneńska – Artykuł 2 ust. 7 – Test wzajemności materialnej –
Podział kompetencji między Unię Europejską i jej państwa członkowskie – Zastosowanie przez
państwa członkowskie testu wzajemności materialnej – Artykuł 351 akapit pierwszy TFUE

W sprawie C-227/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów)
postanowieniem z dnia 31 marca 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 11 kwietnia
2023 r., w postępowaniu:

Kwantum Nederland BV,

Kwantum België BV

przeciwko

Vitra Collections AG,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: T. von Danwitz, wiceprezes Trybunału, pełniący obowiązki prezesa pierwszej izby,
A. Arabadjiev i I. Ziemele (sprawozdawczynie), sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: C. Di Bella, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 20 marca
2024 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Kwantum Nederland BV et Kwantum België BV – C. Garnitsch, M. Rijks oraz M. van
Gerwen, advocaten,

* Język postępowania: niderlandzki.

- w imieniu Vitra Collections AG – S.A. Klos, A. Ringnalda, advocaten, oraz M.A. Ritscher, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu niderlandzkiego – E.M.M. Besselink oraz M.K. Bulterman, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu belgijskiego – P. Cottin oraz A. Van Baelen, w charakterze pełnomocników, wspierani przez A. Strowel, avocat,
- w imieniu rządu francuskiego – R. Bénard oraz E. Timmermans, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – M. Afonso, O. Glinicka, P.-J. Loewenthal oraz J. Samnadda, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 września 2024 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 2–4 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10), art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”) w związku z art. 2 ust. 7 Konwencji o ochronie dzieł literackich i artystycznych, podpisanej w Bernie w dniu 9 września 1886 r. (akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), w wersji wynikającej ze zmian z dnia 28 września 1979 r. (zwanej dalej „konwencją berneńską”) oraz art. 351 akapit pierwszy TFUE.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Vitra Collections AG (zwaną dalej „Vitrą”), spółką prawa szwajcarskiego, a Kwantum Nederland BV i Kwantum België BV (zwanymi dalej łącznie „Kwantum”), które prowadzą w Niderlandach i w Belgii sieć sklepów z artykułami wyposażenia wnętrz, w tym meblami, ze względu na to, że spółki te sprzedawały krzesło, które zdaniem Vitra narusza przysługujące jej prawa autorskie.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

Konwencja berneńska

- 3 Artykuł 2 ust. 7 konwencji berneńskiej stanowi:

„Ustawodawstwu państw należących do Związku [utworzonego na mocy tej konwencji] zastrzega się ustalenie zakresu stosowania przepisów prawa dotyczących dzieł sztuki użytkowej oraz wzorów i modeli przemysłowych, jak też warunków ochrony tych dzieł, wzorów i modeli, z uwzględnieniem artykułu 7 ustęp 4 niniejszej konwencji. Dla dzieł chronionych w państwach pochodzenia jedynie jako

wzory i modele można żądać w innym państwie należącym do Związku [utworzonego na mocy tej konwencji] tylko ochrony specjalnej udzielanej w tym państwie wzorom i modelom; jeżeli jednak w tym państwie nie ma takiej specjalnej ochrony, dzieła te powinny być chronione jak dzieła artystyczne”.

4 Artykuł 5 ust. 1 tej konwencji przewiduje:

„W odniesieniu do dzieł, co do których autorom przysługuje ochrona na podstawie niniejszej konwencji, autorzy w państwach należących do Związku [utworzonego na mocy tej konwencji], innych niż państwa pochodzenia dzieła, korzystają z praw, jakie odpowiednie ustawy przyznają aktualnie lub przyznają w przyszłości swoim obywatelom, jak też z praw specjalnie przyznanych przez niniejszą konwencję”.

5 Artykuł 7 ust. 8 wspomnianej konwencji ma następujące brzmienie:

„W każdym wypadku okres trwania ochrony będzie regulowany przez prawo państwa, w którym żąda się ochrony; jeżeli jednak ustawodawstwo tego państwa nie stanowi inaczej, okres ten nie będzie dłuższy od okresu ustalonego w państwie pochodzenia dzieła”.

6 Artykuł 14 ter ust. 2 tej konwencji stanowi:

„Ochrony przewidzianej w poprzednim ustępie [czyli wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży dzieła] można się domagać w państwach należących do Związku [utworzonego na mocy tej konwencji] tylko w wypadku, gdy ustawodawstwo wewnętrzne państwa autora uznaje taką ochronę, i w takiej mierze, w jakiej pozwala na to ustawodawstwo państwa, w którym żąda się tej ochrony”.

7 Artykuł 19 konwencji berneńskiej stanowi:

„Postanowienia niniejszej konwencji nie stają na przeszkodzie żądaniom szerszej ochrony, jeżeli wynika ona z ustawodawstwa państwa należącego do Związku [utworzonego na mocy tej konwencji]”.

Porozumienie TRIPS

8 Zgodnie z art. 3 Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (zwanego dalej „porozumieniem TRIPS”), stanowiącego załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), podpisanego w Marrakeszu w dniu 15 kwietnia 1994 r. i zatwierdzonego decyzją Rady 94/800/WE z dnia 22 grudnia 1994 r. dotyczącą zawarcia w imieniu Wspólnoty Europejskiej w dziedzinach wchodzących w zakres jej kompetencji, porozumień, będących wynikiem negocjacji wielostronnych w ramach Rundy Urugwajskiej (1986–1994) (Dz.U. 1994, L 336, s. 1), zatytułowany „Traktowanie narodowe”, stanowi:

„1. Każdy Członek przyzna podmiotom innych Członków traktowanie nie mniej korzystne niż to, jakie przyznaje własnym podmiotom w zakresie ochrony własności intelektualnej, z zastrzeżeniem wyjątków już przewidzianych odpowiednio w Konwencji paryskiej (1967), Konwencji berneńskiej (1971), Konwencji rzymskiej i Traktacie o własności intelektualnej w odniesieniu do układów scalonych. W stosunku do wykonawców, producentów fonogramów, organizacji nadawczych zobowiązanie to stosuje się jedynie do praw przyznanych postanowieniami niniejszego Porozumienia. Jakikolwiek Członek korzystający z możliwości przewidzianych w artykule 6 Konwencji berneńskiej (1971) i ustępu 1b artykułu 16 Konwencji rzymskiej dokona notyfikacji Radzie TRIPS, jak to przewidziano w tych przepisach.

2. Członkowie mogą skorzystać z wyłączeń dozwolonych na podstawie ustępu 1 w związku z procedurami sądowymi lub administracyjnymi, włączając w to wskazanie adresu dla doręczeń lub wyznaczenie przedstawiciela na terenie jurysdykcji Członka, jedynie wówczas, gdy wyłączenia takie są niezbędne dla zapewnienia zgodności z ustawami i przepisami, które nie są sprzeczne z postanowieniami niniejszego Porozumienia oraz gdy takie praktyki nie są stosowane w sposób, który stanowiłby ukryte ograniczenie w handlu”.

- 9 Artykuł 9 porozumienia TRIPS, zatytułowany „Stosunek do konwencji berneńskiej”, stanowi w ust. 1:

„Członkowie zastosują się do artykułów 1–21 konwencji berneńskiej (1971) oraz Załącznika do niej. Jednakże Członkom nie będą, na mocy niniejszego Porozumienia, przysługiwać prawa ani nie powstaną zobowiązania związane z prawami nadanymi im na podstawie artykułu 6bis tej konwencji lub prawami wynikłymi z niego”.

TPA

- 10 Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim (zwany dalej „TPA”), przyjęty w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r., został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. 2000, L 89, s. 6).
- 11 Artykuł 1 TPA, zatytułowany „Stosunek do konwencji berneńskiej”, stanowi w ust. 4:

„Umawiające się Strony zastosują się do artykułów 1 do 21 oraz załącznika do konwencji berneńskiej”.

Prawo Unii

Dyrektywa 2001/29

- 12 Motywy 6, 9 i 15 dyrektywy 2001/29 głoszą:

„(6) Bez harmonizacji na szczeblu Wspólnoty procesy legislacyjne na poziomie krajowym, już zapoczątkowane przez wiele państw członkowskich, aby sprostać wyzwaniom technologicznym, mogłyby pociągnąć za sobą powstanie istotnych różnic w dziedzinie ochrony, a w związku z tym stworzyć ograniczenia dla swobodnego przepływu usług i towarów zawierających elementy objęte własnością intelektualną lub opierających się na takich elementach, co spowodowałoby ponowny podział rynku wewnętrznego i niespójności natury legislacyjnej [...].

[...]

(9) Wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych opiera się na wysokim poziomie ochrony, odkąd prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej. Ich ochrona zapewnia utrzymanie i rozwój kreatywności w interesie autorów, artystów wykonawców, producentów, konsumentów, kultury i gospodarki, jak również szerokiej publiczności. Własność intelektualną uznano więc za integralną część własności.

[...]

- (15) Konferencja dyplomatyczna, która odbyła się w grudniu 1996 r. pod patronatem [WIPO], doprowadziła do przyjęcia dwóch nowych traktatów, [TPA] i Traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i nagraniach, [przyjętego w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r. i zatwierdzonego w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją 2000/278], które dotyczą odpowiedniej ochrony autorów i ochrony artystów wykonawców oraz producentów fonogramów [...]. Niniejsza dyrektywa również zmierza do wdrożenia niektórych z tych nowych zobowiązań międzynarodowych”.
- 13 Artykuł 1 dyrektywy 2001/29, zatytułowany „Zakres”, stanowi w ust. 1:
„Niniejsza dyrektywa dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego”.
- 14 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do zwielokrotniania utworu”, stanowi:
„Państwa członkowskie przewidują wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniaania bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo:
a) dla autorów – w odniesieniu do ich utworów;
[...].”
- 15 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do publicznego udostępniania utworów i prawo podawania do publicznej wiadomości innych przedmiotów objętych ochroną”, stanowi w ust. 1:
„Państwa członkowskie powinny zapewnić autorom wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniaania na jakiegokolwiek publiczne udostępnianie ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, włączając podawanie do publicznej wiadomości ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mają do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie”.
- 16 Artykuł 4 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do rozpowszechniania”, stanowi w ust. 1:
„Państwa członkowskie powinny przewidzieć dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniaania jakiegokolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału swoich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób”.
- 17 Artykuł 5 dyrektywy 2001/29 wymienia przypadki, w których państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki i ograniczenia w odniesieniu do praw wyłącznych określonych w art. 2–4 tej dyrektywy.
- 18 Artykuł 10 tej dyrektywy, zatytułowany „Tymczasowe zastosowanie [Stosowanie w czasie]”, stanowi w ust. 1:
„Przepisy niniejszej dyrektywy znajdują zastosowanie do wszystkich utworów i innych przedmiotów objętych ochroną określonych w niniejszej dyrektywie i które w dniu 22 grudnia 2002 r. są chronione przez ustawodawstwa państw członkowskich w dziedzinie praw autorskich i pokrewnych lub które spełniają kryteria ochrony w rozumieniu niniejszej dyrektywy lub przepisów określonych w art. 1 ust. 2”.

Dyrektywa 2001/84/WE

- 19 Artykuł 7 dyrektywy 2001/84/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 września 2001 r. w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki (Dz.U. 2001, L 272, s. 32), zatytułowany „Obywatele państw trzecich uprawnieni do otrzymania honorariów autorskich”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie ustanawiają, że autorzy, którzy są obywatelami państw trzecich, oraz, z zastrzeżeniem art. 8 ust. 2, ich następcy prawni korzystają z prawa do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży, zgodnie z niniejszą dyrektywą oraz ustawodawstwem zainteresowanego państwa członkowskiego, jedynie w przypadku, gdy ustawodawstwo w państwie, którego autor lub jego/jej następca prawny są obywatelami, dopuszcza ochronę w zakresie prawa do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży w tym państwie dla autorów z państw członkowskich oraz ich następców prawnych”.

Dyrektywa 2006/116/WE

- 20 Artykuł 7 dyrektywy 2006/116/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.U. 2006, L 372, s. 12), zatytułowany „Ochrona wobec państw trzecich”, stanowi w ust. 1:

„Jeżeli krajem pochodzenia utworu, w rozumieniu konwencji berneńskiej, jest państwo trzecie, a autor utworu nie jest obywatelem Wspólnoty, czas ochrony przyznawanej przez państwa członkowskie wygasa w dniu, w którym wygasa ochrona przyznawana w kraju pochodzenia utworu, jednakże ochrona nie może przekroczyć okresu ustanowionego w art. 1”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 21 Vitra produkuje designerskie meble, w tym krzesła zaprojektowane przez małżonków Charlesa i Ray Eamesów, obecnie już nieżyjących, obywateli Stanów Zjednoczonych Ameryki, i jest właścicielem praw własności intelektualnej do tych krzesel.
- 22 Jednym z krzesel produkowanych przez Vitra jest krzesło Dining Sidechair Wood (zwane dalej „DSW”), zaprojektowane przez małżonków Eames w ramach konkursu na projekty mebli ogłoszonego przez Museum of Modern Art w Nowym Jorku (Stany Zjednoczone) w 1948 r. i wystawiane w tym muzeum od 1950 r.
- 23 Kwantum prowadzi w Niderlandach i w Belgii sieć sklepów z artykułami wyposażenia wnętrz, a w szczególności z meblami przeznaczonymi do użytku wewnątrz pomieszczeń.
- 24 W roku 2014 r. Vitra stwierdziła, że Kwantum sprzedaje krzesło o nazwie „krzesło Paris”, z naruszeniem, zdaniem Vitra, przysługujących jej praw autorskich do krzesła DSW.
- 25 Rechtbank Den Haag (sąd rejonowy w Hadze, Niderlandy), w następstwie powództwa wytoczonego przez Vitre, orzekł, że Kwantum nie narusza praw autorskich Vitry w Niderlandach i w Belgii oraz że nie działa ono bezprawnie, sprzedając krzesło Paris. Oddalił on w konsekwencji żądania Vitry i w dużej części uwzględnił żądania Kwantum.

- 26 Wyrok ten został uchylony przez *Gerechtshof Den Haag* (sąd apelacyjny w Hadze, Niderlandy), który uznał, że *Kwantum*, sprzedając krzesło *Paris*, narusza w Niderlandach i w Belgii prawa autorskie *Vitry* do krzesła *DSW*.
- 27 *Hoge Raad der Nederlanden* (sąd najwyższy Niderlandów), który jest sądem odsyłającym i do którego wniesiono skargę, uważa, że spór dotyczy możliwości stosowania i zakresu art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej, który, dla dzieł chronionych w państwach pochodzenia jedynie jako wzory i modele, przewiduje w szczególności, że w innym państwie należącym do związku utworzonego na mocy tej konwencji można żądać tylko ochrony specjalnej, która jest udzielana w tym państwie wzorom i modelom, ustanawiając w ten sposób test wzajemności materialnej.
- 28 W tym względzie sąd ten zauważa, po pierwsze, że chociaż Unia Europejska nie jest stroną konwencji berneńskiej, zobowiązała się ona w umowach międzynarodowych do zastosowania się do jej art. 1–21. Ponadto prawo Unii nie zawiera żadnego przepisu dotyczącego testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 zdanie drugie tej konwencji, w związku z czym powstaje pytanie, czy państwa członkowskie mogą same ustalić, czy mogą bądź nie mogą odstąpić od stosowania tego testu w odniesieniu do utworu, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie i którego autor jest obywatelem państwa trzeciego.
- 29 Po drugie, sąd odsyłający zaznacza, że prawo autorskie do dzieła sztuki użytkowej stanowi integralną część prawa ochrony własności intelektualnej ustanowionego w art. 17 ust. 2 Karty. Uważa on, że wyrok z dnia 8 września 2020 r., *Recorded Artists Actors Performers* (C-265/19, EU:C:2020:677), w którym Trybunał dokonał wykładni postanowienia traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i nagraniach, którego Unia jest stroną, nasuwa pytanie, czy prawo Unii, a w szczególności art. 52 ust. 1 Karty wymaga, w odniesieniu do ograniczenia w korzystaniu z prawa autorskiego do dzieła sztuki użytkowej za pomocą testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej, aby ograniczenie to było przewidziane ustawą, to znaczy w drodze jasnej i precyzyjnej normy. W tym względzie z wyroku tego można wywnioskować, że wyłącznie do ustawodawcy Unii, a nie do ustawodawców krajowych, należy określenie, czy w obrębie Unii prawo autorskie do dzieła sztuki użytkowej może podlegać ograniczeniu poprzez zastosowanie art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej do dzieła sztuki użytkowej, które pochodzi z państwa trzeciego i którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego Unii – a jeżeli tak, to również zdefiniowanie tego ograniczenia w sposób jasny i precyzyjny. Tymczasem w obecnym stanie prawa Unii ustawodawca Unii nie przewidział takiego ograniczenia.
- 30 Po trzecie, *Kwantum* podniosło przed sądem krajowym, że test wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej, jest objęty zakresem stosowania art. 351 akapit pierwszy TFUE. Należy zaś ustalić, w jakim zakresie przepis ten może mieć wpływ na stosowanie tego art. 2 ust. 7 zdanie drugie w odniesieniu do roszczeń dotyczących Królestwa Belgii.
- 31 W tych okolicznościach *Hoge Raad der Nederlanden* (sąd najwyższy Niderlandów) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy sytuacja będąca przedmiotem niniejszego postępowania wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii?

W zakresie, w jakim na powyższe pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, przedkładane są ponadto następujące pytania:

- 2) Czy okoliczność, że prawo autorskie do dzieła sztuki użytkowej stanowi integralną część prawa ochrony własności intelektualnej ustanowionego w art. 17 ust 2 Karty, oznacza, że prawo Unii – a w szczególności art. 52 ust. 1 Karty – wymaga, by ograniczenie w korzystaniu z prawa autorskiego [w rozumieniu dyrektywy (2001/29)] do dzieła sztuki użytkowej poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, przewidziane było ustawą?
- 3) Czy art. 2, 3 i 4 dyrektywy [2001/29] oraz art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty, rozpatrywane w świetle art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, należy interpretować w ten sposób, że wyłącznie do ustawodawcy Unii (a nie do ustawodawców krajowych) należy określenie, czy korzystanie z prawa autorskiego (w rozumieniu dyrektywy [2001/29]) na terytorium Unii może podlegać ograniczeniu poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia w rozumieniu konwencji berneńskiej jest państwo trzecie i którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego Unii – a jeżeli tak, to również zdefiniowanie tego ograniczenia w sposób jasny i precyzyjny [...]?
- 4) Czy art. 2–4 dyrektywy [2001/29] w związku z art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty należy interpretować w ten sposób, że o ile ustawodawca Unii nie przewidział ograniczenia w korzystaniu z prawa autorskiego (w rozumieniu dyrektywy [2001/29]) do dzieła sztuki użytkowej poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, to państwa członkowskie nie mogą stosować tego testu w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia w rozumieniu konwencji berneńskiej jest państwo trzecie i którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego?
- 5) Czy w okolicznościach takich jak te będące przedmiotem niniejszego postępowania, a także biorąc pod uwagę moment powstania (przepisu poprzedzającego) art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, w przypadku Belgii spełnione są przesłanki art. 351 akapit pierwszy TFUE, w związku z czym w gestii Belgii pozostaje kwestia zastosowania testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, przy uwzględnieniu faktu, że w niniejszej sprawie państwo pochodzenia przystąpiło do konwencji berneńskiej w dniu 1 maja 1989 r.?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

- 32) W pierwszej kolejności Kwantum podnosi, że sąd odsyłający nie przedstawił, w jaki sposób „situacja będąca przedmiotem niniejszego postępowania”, którego to wyrażenia, nie definiując go, użył ten sąd w pytaniu pierwszym, wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii oraz że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie jest konieczny, aby umożliwić temu sądowi wydanie orzeczenia w sprawie w postępowaniu głównym, w związku z czym przedstawione przez ten sąd pytania są hipotetyczne.

- 33 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału procedura przewidziana w art. 267 TFUE jest instrumentem współpracy pomiędzy Trybunałem i sądami krajowymi, dzięki któremu Trybunał dostarcza sądom krajowym elementów wykładni prawa Unii, które są im niezbędne dla rozstrzygnięcia przedstawionych im sporów (wyrok z dnia 27 kwietnia 2023 r., Castorama Polska i Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 34 W tym względzie należy przypomnieć, że w ramach tej procedury wyłącznie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór w postępowaniu głównym i na którym spoczywa odpowiedzialność za mające zapaść orzeczenie sądowe, należy – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena tego, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena istotności pytań, które zadaje on Trybunałowi. W konsekwencji jeżeli zadane pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia. Wynika stąd, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odrzucenie przez Trybunał wniosku sądu krajowego jest możliwe tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (wyrok z dnia 27 kwietnia 2023 r., Castorama Polska i Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Z utrwalonego orzecznictwa wynika również, że konieczność dokonania użytecznej dla sądu krajowego wykładni prawa Unii wymaga, aby sąd ten określił okoliczności faktyczne i prawne, na tle których wyłoniły się przedstawione przezeń pytania, albo co najmniej wskazał stan faktyczny stanowiący podstawę tych pytań. Ponadto postanowienie odsyłające musi wskazywać dokładne powody, dla których sąd odsyłający ma wątpliwości co do wykładni prawa Unii i dla których uznał za konieczne przedstawienie pytań prejudycjalnych Trybunałowi (wyrok z dnia 27 kwietnia 2023 r., Castorama Polska i Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 W niniejszej sprawie z rozważań zawartych w pkt 28–30 niniejszego wyroku wynika, że sąd odsyłający przedstawił w jasny sposób kontekst prawny i faktyczny sporu w postępowaniu głównym, przy czym pierwsze pytanie prejudycjalne ma w szczególności na celu określenie, czy spór ten wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii. Ponadto z tych samych punktów wynika, że sąd ten przedstawił w sposób wystarczający pod względem prawnym powody, dla których powziął wątpliwości w kwestii wykładni niektórych przepisów, które uważa za niezbędne do wydania orzeczenia, w związku z czym nie można uznać, że wykładnia, o którą się zwrócono, nie ma żadnego związku z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub że podniesiony problem ma charakter hipotetyczny. W tych okolicznościach nie można podważyć przypomnianego w pkt 34 niniejszego wyroku domniemania znaczenia dla sprawy.
- 37 W drugiej kolejności w uwagach na piśmie Kwantum oraz rząd niderlandzki podnoszą, że pytania, które powinien rozstrzygnąć sąd odsyłający w postępowaniu głównym, dotyczą wyłącznie art. 2 ust. 7 i art. 5 ust. 1 konwencji berneńskiej, w związku z czym żaden przepis prawa Unii nie wymaga wykładni Trybunału.
- 38 Nie sposób uznać takiego argumentu, który dotyczy w istocie niezbędności pytań prejudycjalnych co celów rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Jak bowiem wynika z postanowienia odsyłającego, sąd odsyłający zwraca się do Trybunału z pytaniem, czy prawo Unii,

a w szczególności dyrektywa 2001/29, rozpatrywana w świetle właściwych postanowień Karty, a także art. 351 TFUE, stoją na przeszkodzie stosowaniu przez sąd krajowy w sporze w postępowaniu głównym art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej.

- 39 Kwestia ta dotyczy zaś istoty przedłożonych Trybunałowi pytań.
- 40 Ponadto, jak słusznie zauważył sąd odsyłający, choć Unia nie jest stroną konwencji berneńskiej, jest ona zobowiązana przestrzegać art. 1–21 tej konwencji na podstawie, po pierwsze, art. 1 ust. 4 TPA, którego jest stroną (wyroki: z dnia 13 listopada 2018 r., *Levola Hengelo*, C-310/17, EU:C:2018:899, pkt 38; a także z dnia 12 września 2019 r., *Cofemel*, C-683/17, EU:C:2019:721, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo), a po drugie, art. 9 porozumienia TRIPS, w związku z czym konwencja ta wywiera skutki pośrednie w ramach Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 marca 2012 r., *SCF*, C-135/10, EU:C:2012:140, pkt 50; z dnia 18 listopada 2020 r., *Atresmedia Corporación de Medios de Comunicación*, C-147/19, EU:C:2020:935, pkt 36) i Trybunał może stanąć przed koniecznością dokonania wykładni jej postanowień (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 lipca 2009 r., *Infopaq International*, C-5/08, EU:C:2009:465, pkt 34; z dnia 16 marca 2017 r., *AKM*, C-138/16, EU:C:2017:218, pkt 21, 44; z dnia 12 września 2019 r., *Cofemel*, C-683/17, EU:C:2019:721, pkt 42).
- 41 Wynika stąd, że pytania prejudycjalne są dopuszczalne.

Co do istoty

W przedmiocie pytania pierwszego

- 42 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy sytuacja będąca przedmiotem postępowania głównego wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii.
- 43 W niniejszej sprawie bezsporne jest, że spór w postępowaniu głównym dotyczy powództwa wytoczonego przez Vitra przed sądami niderlandzkimi, w którym spółka ta domaga się w Niderlandach i w Belgii prawnautorskiej ochrony krzesła DSW, zaprojektowanego przez obywateli Stanów Zjednoczonych Ameryki i pochodzącego z tego państwa trzeciego, którego imitacje sprzedawało Kwantum.
- 44 W tym względzie należy przypomnieć, że jak wynika z art. 1 ust. 1 dyrektywy 2001/29, dyrektywa ta dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego.
- 45 Jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 31 i 33 opinii, zakres stosowania wspomnianej dyrektywy jest określony nie według kryterium państwa pochodzenia utworu lub obywatelstwa jego twórcy, lecz poprzez odniesienie do rynku wewnętrznego, które pokrywa się z terytorialnym zakresem stosowania traktatów, ustanowionym w art. 52 TUE. Z zastrzeżeniem art. 355 TFUE ów zakres stosowania obejmuje terytoria państw członkowskich (zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2020 r., *Recorded Artists Actors Performers*, C-265/19, EU:C:2020:677, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 46 Ponadto zgodnie z art. 10 ust. 1 dyrektywy 2001/29 przepisy tej dyrektywy, która harmonizuje niektóre aspekty prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, znajdują zastosowanie do wszystkich utworów i innych przedmiotów objętych ochroną

określonych w tej dyrektywie, które w dniu przewidzianym na jej transpozycję spełniają kryteria ochrony na podstawie jej przepisów. Wynika z tego, że wspomniana dyrektywa może mieć zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym.

- 47 W szczególności Trybunał orzekł już, że art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 definiują w sposób jednoznaczny przysługujące podmiotom praw autorskich w Unii wyłączne prawa do zwielokrotniania i publicznego udostępniania, przy czym przepisy te zapewniają zharmonizowane ramy prawne gwarantujące wysoką i jednolitą ochronę praw do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania oraz stanowią środki pełnej harmonizacji materialnej treści praw, o których w nich mowa (zob. podobnie wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Funke Medien NRW, C-469/17, EU:C:2019:623, pkt 35–38). Ponadto, co się tyczy art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29, z jego brzmienia wynika, że przepis ten definiuje również w sposób jednoznaczny wyłączne prawo do publicznego rozpowszechniania, o którym mowa w tym przepisie, jako że środek ten stanowi, podobnie jak wyżej wymienione przepisy, środek pełnej harmonizacji materialnej treści prawa, o którym w nim mowa.
- 48 W odniesieniu do kwestii, czy przepisy te mają zastosowanie do przedmiotu sztuki użytkowej, takiego jak krzesło DSW będące przedmiotem postępowania głównego, należy dodać, że Trybunał uznał, iż taki przedmiot może zostać zakwalifikowany jako „utwór” w rozumieniu dyrektywy 2001/29, jeżeli spełnione są dwie kumulatywne przesłanki. Po pierwsze, dany przedmiot musi być oryginalny, w tym sensie, że stanowi własną twórczość intelektualną jego autora. Po drugie, kwalifikacja jako „utworu” w rozumieniu dyrektywy 2001/29 jest zastrzeżona dla elementów stanowiących wyraz takiej twórczości intelektualnej (wyrok z dnia 13 listopada 2018 r., Levola Hengelo, C-310/17, EU:C:2018:899, pkt 35–37 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 49 W przypadku gdy przedmiot sztuki użytkowej wykazuje cechy przypomniane w poprzednim punkcie niniejszego wyroku, a zatem stanowi utwór, powinien on w tym charakterze korzystać z prawnoautorskiej ochrony zgodnie z tą dyrektywą (zob. podobnie wyrok z dnia 12 września 2019 r., Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721 pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 50 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że o ile spełnione są przesłanki materialne przewidziane w dyrektywie 2001/29, a w szczególności gdy przedmiot sztuki użytkowej taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym można zakwalifikować jako „utwór” w rozumieniu tej dyrektywy, przepisy tej dyrektywy znajdują zastosowanie.
- 51 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze winna być następująca: sytuacja, w której dana spółka domaga się prawnoautorskiej ochrony przedmiotu sztuki użytkowej sprzedawanego w państwie członkowskim, wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii, pod warunkiem że przedmiot ten można zakwalifikować jako „utwór” w rozumieniu dyrektywy 2001/29.

W przedmiocie pytań od drugiego do czwartego

- 52 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania. W tym względzie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia

odsyłającego, elementów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu [wyrok z dnia 30 kwietnia 2024 r., M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 53 Jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 22 opinii, z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał wynika, że w sporze w postępowaniu głównym sporne zachowanie polega na sprzedaży przez Kwantum przedmiotów, a mianowicie egzemplarzy krzesła, z naruszeniem prawa autorskiego przysługującego Vitrze, w związku z czym istotne są art. 2 lit. a) oraz art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29, które przyznają autorowi utworu wyłączne prawa, odpowiednio, do zwielokrotniania i rozpowszechniania tego utworu. Natomiast z akt tych nie wynika, że zachowanie to może stanowić publiczne udostępnianie utworu w rozumieniu art. 3 pkt 1 tej dyrektywy.
- 54 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez pytania od drugiego do czwartego, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 w związku z art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie stosowały test wzajemności materialnej przewidziany w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie i którego autor jest obywatelem państwa trzeciego.
- 55 W celu udzielenia odpowiedzi na te pytania należy określić w pierwszej kolejności, czy wspomniane przepisy znajdują zastosowanie do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie lub którego autor jest obywatelem państwa trzeciego, a w drugiej kolejności – czy przepisy te stoją na przeszkodzie zastosowaniu w prawie krajowym testu wzajemności materialnej przewidzianego w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej.
- 56 Należy najpierw przypomnieć, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadawać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając brzmienie tego przepisu, kontekst, w jaki się on wpisuje, oraz cele realizowane przez uregulowanie, którego część on stanowi (wyrok z dnia 8 września 2020 r., Recorded Artists Actors Performers, C-265/19, EU:C:2020:677, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 57 W pierwszej kolejności, co się tyczy brzmienia art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29, należy zauważyć, że zgodnie z tymi przepisami państwa członkowskie przewidują dla autorów wyłączne prawa do zezwalania lub zabrania z jednej strony bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania ich utworów, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie, w całości lub częściowo, a z drugiej strony jakiejkolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału ich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.
- 58 W tym względzie należy stwierdzić, że przepisy te nie uściślają wyraźnie, czy pojęcie „utworu”, o którym mowa w tych przepisach, obejmuje dzieło sztuki użytkowej, które pochodzi z państwa trzeciego, ani czy pojęcie „autora” w ich rozumieniu obejmuje autora takiego utworu, który jest obywatelem państwa trzeciego.

- 59 Niemniej jednak Trybunał orzekł już, jak wskazano w pkt 48 i 49 niniejszego wyroku, że w przypadku gdy dany przedmiot można zakwalifikować jako „utwór” w rozumieniu dyrektywy 2001/29, powinien on w tym charakterze korzystać z prawnoautorskiej ochrony zgodnie z tą dyrektywą, przy czym dyrektywa ta nie przewiduje ponadto żadnego warunku związanego z państwem pochodzenia rozpatrywanego utworu lub obywatelstwem jego autora.
- 60 W drugiej kolejności, co się tyczy kontekstu, w jaki wpisują się te przepisy, po pierwsze, mając na względzie to, co wynika z pkt 44 i 45 niniejszego wyroku, należy stwierdzić, że określając zakres stosowania dyrektywy 2001/29 przy pomocy kryterium terytorialnego, ustawodawca Unii niewątpliwie uwzględnił wszystkie utwory, których dotyczy żądanie ochrony na terytorium Unii, niezależnie od państwa, z którego pochodzą te utwory lub obywatelstwa ich autora.
- 61 Po drugie, należy zauważyć, że niektóre instrumenty zharmonizowanego prawa autorskiego przewidują specjalny system dla utworów, w przypadku których państwem pochodzenia w rozumieniu konwencji berneńskiej jest państwo trzecie i których autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego. I tak dyrektywa 2006/116, a w szczególności jej art. 7 ust. 1, przewiduje, że ochrona praw autorskich, która jest przyznawana w państwach członkowskich w odniesieniu do takich utworów, wygasa w dniu, w którym wygasa ochrona przyznawana w kraju, z którego pochodzi utwór, jednakże ochrona nie może przekroczyć okresu ustanowionego w tej dyrektywie. Jak podkreśla zaś *Vitra*, taki system, który dotyczy konkretnie ochrony praw autorskich i utworów, w przypadku których krajem pochodzenia jest państwo trzecie, byłby pozbawiony użyteczności, gdyby ochrona rozpatrywanych utworów nie była zapewniona na podstawie dyrektywy 2001/29.
- 62 W trzeciej kolejności – wykładnia przedstawiona w pkt 60 niniejszego wyroku jest zgodna z celami realizowanymi przez dyrektywę 2001/29.
- 63 W tym względzie, po pierwsze, jak stanowi motyw 6 tej dyrektywy, ma ona na celu w szczególności uniknięcie istotnych różnic w dziedzinie ochrony, a w związku z tym stworzenia ograniczenia dla swobodnego przepływu usług i towarów zawierających elementy objęte własnością intelektualną lub opierających się na takich elementach, co spowodowałoby ponowny podział rynku wewnętrznego i niespójności natury legislacyjnej, przy czym wszelka harmonizacja praw autorskich powinna, zgodnie z motywem 9 wspomnianej dyrektywy, opierać się na wysokim poziomie ochrony. Tymczasem taki cel zostałby naruszony, gdyby dyrektywa 2001/29 regulowała w Unii jedynie prawnoautorską ochronę utworów, które pochodzą z państwa członkowskiego lub których autor jest obywatelem państwa członkowskiego.
- 64 Po drugie, motyw 15 dyrektywy 2001/29 głosi, że dyrektywa ta również zmierza do wdrożenia niektórych z zobowiązań międzynarodowych wynikających z TPA. W tym względzie, zgodnie z art. 9 ust. 1 porozumienia TRIPS i art. 1 ust. 4 TPA, Unia musi przestrzegać z jednej strony art. 1–21 konwencji berneńskiej, jak wskazano w pkt 40 niniejszego wyroku, oraz z drugiej strony załącznika do tej konwencji. Z art. 5 ust. 1 wspomnianej konwencji wynika zaś, że w odniesieniu do dzieł, co do których autorom przysługuje ochrona na podstawie tej konwencji, autorzy w państwach należących do związku utworzonego na mocy tej konwencji, innych niż państwa pochodzenia dzieła, korzystają z praw, jakie odpowiednie ustawy przyznają aktualnie lub przyznają w przeszłości swoim obywatelom.
- 65 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 30 opinii, byłoby sprzeczne z międzynarodowymi zobowiązaniami Unii wdrożonymi przez dyrektywę 2001/29 w dziedzinie własności intelektualnej, gdyby dyrektywa ta harmonizowała prawo autorskie w odniesieniu do utworów,

w przypadku których państwem pochodzenia jest państwo członkowskie lub których autorem jest obywatel państwa członkowskiego, pozostawiając prawu krajowemu państw członkowskich określenie reżimu prawnego mającego zastosowanie do utworów, w przypadku których państwem pochodzenia jest państwo trzecie lub których autor jest obywatelem państwa trzeciego.

- 66 Należy zatem stwierdzić, że art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 mają zastosowanie do dzieł sztuki użytkowej pochodzących z państw trzecich lub których twórcy są obywatelami takich państw.
- 67 Co się tyczy kwestii, czy przepisy te stoją na przeszkodzie temu, aby państwa członkowskie stosowały w prawie krajowym test wzajemności materialnej przewidziany w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej w odniesieniu do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie lub którego autor jest obywatelem państwa trzeciego, przypomniano w pkt 57 niniejszego wyroku, że zgodnie z art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 państwa członkowskie przewidują dla autorów wyłączne prawa do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne rozpowszechnianie ich utworów lub zabraniają tego. Ponadto, jak wynika z poprzedniego punktu niniejszego wyroku, przepisy te mają zastosowanie do dzieł sztuki użytkowej pochodzących z państw trzecich lub których autorzy są obywatelami tych państw.
- 68 Tymczasem, po pierwsze, zastosowanie przez państwo członkowskie tego testu wzajemności materialnej nie tylko byłoby sprzeczne z brzmieniem wspomnianych przepisów, co podkreślił rzecznik generalny w pkt 53 opinii, lecz podważałoby również cel tej dyrektywy, jakim jest harmonizacja prawa autorskiego na rynku wewnętrznym. Na podstawie wspomnianego testu dzieła sztuki użytkowej pochodzące z państw trzecich mogłyby być bowiem traktowane w różny sposób w różnych państwach członkowskich według postanowień prawa traktatowego mających zastosowanie dwustronnie między państwem członkowskim a państwem trzecim.
- 69 Po drugie, niezależnie od powyższego, ponieważ prawa własności intelektualnej, o których mowa w pkt 66 niniejszego wyroku, są chronione na podstawie art. 17 ust. 2 Karty, wszelkie ograniczenia w korzystaniu z tych praw muszą w szczególności, zgodnie z art. 52 ust. 1 Karty, być przewidziane ustawą i szanować istotę tych praw i wolności.
- 70 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że zastosowanie przez państwo członkowskie testu wzajemności materialnej przewidzianego w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej może stanowić takie ograniczenie, w zakresie, w jakim zastosowanie to może pozbawić ewentualnego uprawnionego z tych praw możliwości z nich korzystania i ich wykonywania na części rynku wewnętrznego, a mianowicie na terytorium państwa członkowskiego, które stosuje tę klauzulę.
- 71 Jak wynika z art. 52 ust. 1 Karty, takie ograniczenie musi być przewidziane ustawą.
- 72 W tym względzie Trybunał uznał, że jeżeli przepis prawa Unii harmonizuje ochronę prawa autorskiego, to wyłącznie do ustawodawcy Unii, a nie do ustawodawców krajowych, należy określenie, czy należy ograniczyć przyznanie w Unii tego prawa w odniesieniu do dzieł, w przypadku których państwem pochodzenia jest państwo trzecie lub których autor jest obywatelem państwa trzeciego (zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2020 r., Recorded Artists Actors Performers, C-265/19, EU:C:2020:677, pkt 88).

- 73 Uznaje się bowiem, że przyjmując dyrektywę 2001/29, ustawodawca Unii wykonał kompetencje uprzednio przysługujące państwom członkowskim w danej dziedzinie. Zatem w ramach zakresu stosowania tej dyrektywy Unię należy postrzegać jako podmiot wstępujący w miejsce państw członkowskich, które nie mają już kompetencji do wdrażania odpowiednich postanowień konwencji berneńskiej (wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r., DR i TV2 Danmark, C-510/10, EU:C:2012:244, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 74 W niniejszej sprawie, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 40 opinii, ani art. 2 lit. a), ani art. 4 ust. 1, ani żaden inny przepis dyrektywy 2001/29 nie zawierają w obecnym stanie prawa Unii ograniczenia takiego jak wspomniane w pkt 70 niniejszego wyroku.
- 75 W dodatku prawdą jest, że celem dyrektywy 2001/29 jest w rzeczywistości zharmonizowanie jedynie niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych, przy czym niektóre z jej przepisów ukazują ponadto wolę ustawodawcy Unii, aby państwom członkowskim przyznać margines swobody przy wdrażaniu tego aktu (wyroki: z dnia 29 lipca 2019 r., Funke Medien NRW, C-469/17, EU:C:2019:623, pkt 34; z dnia 29 lipca 2019 r., Spiegel Online, C-516/17, EU:C:2019:625, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 76 Niemniej jednak Trybunał orzekł również, że zawarty w art. 5 dyrektywy 2001/29 wykaz wyjątków i ograniczeń w odniesieniu do praw wyłącznych przewidzianych w art. 2–4 tej dyrektywy ma charakter wyczerpujący, gdyż w innym razie mogłoby to zagrozić skuteczności harmonizacji prawa autorskiego i praw pokrewnych realizowanej przez wspomnianą dyrektywę, jak również wyznaczonemu przez nią celowi pewności prawa, a także wymogowi spójności we wdrażaniu tych wyjątków i ograniczeń (zob. podobnie wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Funke Medien NRW, C-469/17, EU:C:2019:623, pkt 56, 62 i 63 i przytoczone tam orzecznictwo). Tymczasem ów art. 5 nie zawiera w obecnym stanie prawa Unii ograniczenia analogicznego do ograniczenia związanego z testem wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej.
- 77 Dyrektywa 2001/29 różni się zatem w tym względzie od innych instrumentów harmonizacji prawa autorskiego, które zostały przyjęte przez ustawodawcę Unii zgodnie z postanowieniami tej konwencji.
- 78 W szczególności wspomniana konwencja przewiduje w szczególności ograniczone wyjątki dotyczące dzieł sztuki użytkowej, okresu ochrony i prawa do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży, na mocy których strony tej konwencji mają możliwość zastosowania testu wzajemności materialnej i jako takie nie są zobowiązane do stosowania traktowania krajowego zgodnie z art. 5 ust. 1 tej konwencji.
- 79 O ile zaś ustawodawca Unii postanowił zastosować test wzajemności materialnej, po pierwsze, w art. 7 ust. 1 dyrektywy 2006/116, w odniesieniu do czasu ochrony, a po drugie, w art. 7 ust. 1 dyrektywy 2001/84, w odniesieniu do prawa do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży, zgodnie z art. 7 ust. 8 i art. 14 ter ust. 2 konwencji berneńskiej, o tyle ustawodawca Unii nie zawarł natomiast w dyrektywie 2001/29 ani w żadnym innym przepisie prawa Unii ograniczenia praw wyłącznych przyznanych autorom w art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 tej dyrektywy w postaci testu wzajemności materialnej, takiego jak przewidziany w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej. W tym względzie, jak przedstawiono to w pkt 72 niniejszego wyroku, wyłącznie do ustawodawcy Unii, a nie do ustawodawców krajowych, należy, zgodnie z art. 52 ust. 1 Karty,

określenie w przepisach Unii, czy należy ograniczyć przyznanie w Unii praw przewidzianych w tychże art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 (zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2020 r., *Recorded Artists Actors Performers*, C-265/19, EU:C:2020:677, pkt 88, 91).

80 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytania od drugiego do czwartego winna być następująca: art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 w związku z art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty należy interpretować w ten sposób, że w obecnym stanie prawa Unii stoją one na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie stosowały w prawie krajowym test wzajemności materialnej przewidziany w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie i którego autor jest obywatelem państwa trzeciego. Zgodnie z art. 52 ust. 1 Karty wyłącznie do ustawodawcy Unii należy określenie w przepisach Unii, czy należy ograniczyć przyznanie w Unii praw przewidzianych w tychże art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1.

W przedmiocie pytania piątego

81 Poprzez piąte pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 351 akapit pierwszy TFUE należy interpretować w ten sposób, że pozwala on państwu członkowskiemu na stosowanie, w drodze odstępstwa od przepisów prawa Unii, testu wzajemności materialnej przewidzianego w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej w stosunku do dzieła, w przypadku którego państwem pochodzenia są Stany Zjednoczone Ameryki.

82 Zgodnie z art. 351 akapit pierwszy TFUE postanowienia traktatów nie naruszają praw i obowiązków wynikających z umów zawartych przed dniem 1 stycznia 1958 roku lub, wobec państw przystępujących, przed datą ich przystąpienia, między jednym lub większą liczbą państw członkowskich z jednej strony a jednym lub większą liczbą państw trzecich z drugiej strony.

83 Jak orzekł już Trybunał, konwencja berneńska ma cechy umowy międzynarodowej w rozumieniu art. 351 TFUE (wyrok z dnia 9 lutego 2012 r., *Luksan*, C-277/10, EU:C:2012:65 pkt 58).

84 Artykuł 351 akapit pierwszy TFUE ma za cel doprecyzować, zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego, iż stosowanie traktatu nie wpływa na zobowiązania zainteresowanego państwa członkowskiego w zakresie przestrzegania praw państw trzecich wynikających z umowy międzynarodowej wcześniejszej względem jego przystąpienia oraz w zakresie poszanowania obowiązków stanowiących korelat tych praw (wyrok z dnia 9 lutego 2012 r., *Luksan*, C-277/10, EU:C:2012:65 pkt 61).

85 W tym względzie, biorąc pod uwagę odpowiedź udzieloną na pytania od drugiego do czwartego, należy uznać, że państwa członkowskie nie mogą już powoływać się na możliwość stosowania testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej, nawet jeśli konwencja ta weszła w życie przed dniem 1 stycznia 1958 r.

86 Jak wynika bowiem z orzecznictwa Trybunału, w sytuacji gdy umowa międzynarodowa, która została zawarta przez państwo członkowskie przed jego przystąpieniem do Unii, pozwala mu, tak jak w niniejszej sprawie, na przyjęcie środka, który może wydawać się sprzeczny z prawem Unii, przy czym nie zobowiązuje tego państwa do przyjęcia takiego środka, państwo członkowskie powinno się przed takim działaniem powstrzymać (wyroki: z dnia 28 marca 1995 r., *Evans Medical i Macfarlan Smith*, C-324/93, EU:C:1995:84, pkt 32; a także z dnia 9 lutego 2012 r., *Luksan*, C-277/10, EU:C:2012:65, pkt 62).

- 87 Ponadto w sytuacji, gdy ze względu na ewolucję prawa Unii przepis ustawy wydany przez państwo członkowskie zgodnie z uprawnieniem przyznanym na mocy wcześniejszej umowy międzynarodowej wydaje się niezgodny z prawem Unii, zainteresowane państwo członkowskie nie może powoływać się na tę umowę międzynarodową celem uchylenia się od powstałych następnie obowiązków z mocy prawa Unii (wyrok z dnia 9 lutego 2012 r., Luksan, C-277/10, EU:C:2012:65, pkt 63).
- 88 Należy dodać, że w niniejszym wypadku art. 2 ust. 7 zdanie pierwsze konwencji berneńskiej przyznaje stronom tej konwencji pewien zakres uznania, przewidując w szczególności, że do ustawodawstwa państw należących do związku utworzonego na mocy wspomnianej konwencji należy ustalenie zakresu stosowania przepisów prawa dotyczących dzieł sztuki użytkowej oraz wzorów i modeli przemysłowych, jak też warunków ochrony tych dzieł, wzorów i modeli.
- 89 Jak podkreślił zaś rzecznik generalny w pkt 59–62 opinii, po pierwsze, z brzmienia tego postanowienia nie wynika, że zakazuje ono państwu będącemu stroną konwencji berneńskiej chronić na podstawie prawa autorskiego dzieło sztuki użytkowej, które w państwie, z którego dzieło to pochodzi korzysta jedynie ze specjalnej ochrony jako wzór lub model. Po drugie, taki zakaz byłby sprzeczny z celem tej konwencji, odzwierciedlonym w zasadach „traktowania krajowego” i minimalnego poziomu ochrony wynikającym z jej materialnoprawnych postanowień, jakim jest zapewnienie twórcom ochrony poza państwem pochodzenia danego dzieła. Wreszcie po trzecie, z art. 19 wspomnianej konwencji wynika w każdym razie wyraźnie, że postanowienia tej konwencji nie stają na przeszkodzie żądaniom szerszej ochrony, jeżeli wynika ona z ustawodawstwa państwa będącego stroną wspomnianej konwencji.
- 90 W tych okolicznościach państwo członkowskie nie może powoływać się na art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej w celu zwolnienia się z obowiązków wynikających z dyrektywy 2001/29.
- 91 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie piąte winna być następująca: art. 351 akapit pierwszy TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie pozwala on państwu członkowskiemu na stosowanie, w drodze odstępstwa od przepisów prawa Unii, testu wzajemności materialnej przewidzianego w art. 2 ust. 7 zdanie drugie konwencji berneńskiej w stosunku do dzieła, w przypadku którego państwem pochodzenia są Stany Zjednoczone Ameryki.

W przedmiocie kosztów

- 92 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) Sytuacja, w której dana spółka domaga się prawnautorskiej ochrony przedmiotu sztuki użytkowej sprzedawanego w państwie członkowskim, wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii, pod warunkiem że przedmiot ten można zakwalifikować jako „utwór” w rozumieniu dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.**

2) Artykuł 2 lit. a) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 w związku z art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że:

w obecnym stanie prawa Unii stoją one na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie stosowały w prawie krajowym test wzajemności materialnej przewidziany w art. 2 ust. 7 zdanie drugie Konwencji o ochronie dzieł literackich i artystycznych, podpisanej w Bernie w dniu 9 września 1886 r. (Akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), w brzmieniu uwzględniającym zmiany z dnia 28 września 1979 r., w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, w przypadku którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie i którego autor jest obywatelem państwa trzeciego. Zgodnie z art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych wyłącznie do ustawodawcy Unii należy określenie w przepisach Unii, czy należy ograniczyć przyznanie w Unii praw przewidzianych w tychże art. 2 lit. a) i art. 4 ust. 1.

3) Artykuł 351 akapit pierwszy TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie pozwala on państwu członkowskiemu na stosowanie, w drodze odstępstwa od przepisów prawa Unii, testu wzajemności materialnej przewidzianego w art. 2 ust. 7 zdanie drugie Konwencji o ochronie dzieł literackich i artystycznych, podpisanej w Bernie w dniu 9 września 1886 r. (akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), w wersji wynikającej ze zmian z dnia 28 września 1979 r., w stosunku do utworu, w przypadku którego państwem pochodzenia są Stany Zjednoczone Ameryki.

Podpisy